

SZÁDOCZKI VERA

Vallásra nevelés a jezsuita poétikaoktatásban*

A jezsuita rend mindig törekedett működése során arra, hogy az iskoláikban tanuló növendékeket hithű katolikusokká nevelje. Ezt elsősorban nem – mai szóval élve – hittanórák keretében próbálta megvalósítani. Ha megnézzük a 18. századi jezsuita gimnáziumok tanrendjét, melyet a *Ratio studiorum*, majd 1735-től az *Instructio privata* című dokumentum szabályozott központilag, azt láthatjuk, hogy ez csupán elenyésző hányada volt a tanítási óráknak: szombat délutánonként fél órát magyarázták a diákoknak a katekézist mind az alsóbb, mind a felső osztályokban.¹ Azt, hogy a tanulók vallásossá váljanak, sokkal inkább példamutatással, közös szentmisékkal, imádságokkal, diáktársulatok szervezésével kívánták elérni – és ezt a sort még bőven lehetne folytatni. A hétköznapi élet minden eseményét ennek rendelték alá. Kézenfekvő lehetőségnek tűnik mindennek fényében, hogy a költészet oktatását is ennek szolgálatába állítsák. Miközben a poétika szabályszerűségeit, a versírás mikéntjét és a tiszta latin nyelvet és stílust is elsajátítják, vallásos, istenes, Máriához és szentekhez fohászoló versek íratásával mélyülhet a tanulók hite. 17. századi jezsuita költők műveit vizsgálva valóban úgy tűnik, hogy mindez nem alaptalan feltételezés, akár európai, akár hazai példákat nézünk. A nevesebbek közül a németalföldi Sidronius Hosschius, Guilielmus Becanus, Jacobus Wallius vagy a lengyel Matthias Casimirus Sarbievius érdemel szót. Versesköteteikben az alkalmi költemények mellett szép számmal találunk istenes vagy Máriához, szentekhez címzett verseket, sőt kötetekben teljes fejezeteket. Hogy csak egy példát említsek, Hosschius az *Elegiarum libri sex* című gyűjteményéből egy könyvnyi elégia a keresztfán függő Jézushoz szól, egy pedig Szent Péter siralmairól.²

De a 18. század közepe felé valami megváltozott. Erre a változásra már Tarnai Andor is felhívta a figyelmet a múlt század közepén. Ezt ő úgy fogalmazta

---

* A szerző az MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport munkatársa.

¹ *Instructio privata, seu typus cursus annui*, Tyrnaviae, typis Academicis, per Leopoldum Berger, 1735, 28, 32, 266, 267, 269, 273, 274; MÉSZÁROS István, *Az iskolaiügy története Magyarországon 996–1777 között*, Bp., Akadémiai, 1981, 464–465.

² Sidronius HOSSCHIUS, *Elegiarum libri sex*, Bruxellae, 1649: *Liber IV. Elegiae de Christo patiente, Liber V. Lacrymae S. Petri.* (*A szenvedő Krisztusról. Szent Péter siralmai: Sidronius Hosschius elégiai Baróti Szabó Dávid fordítása*, s. a. r. és előszó HUBERT Ildikó, Bp., Napkút, 2012.)

meg *A magyar irodalom történetében*,³ hogy „a jezsuitizmus a 18. század derekán rákényszerült a tudomány és kultúra világi irányú fejlesztésére”.⁴ Ez a változás érintette a filozófiai gondolkodást, a természettudományos felfedezésekhez való hozzáállást, és természetesen az iskolarendszert is. Mindez egyrészt központi-kormányzati nyomásra történt, másrészt viszont a társadalmi elvárásoknak való megfelelés is közrejátszott benne.

De mit jelent mindez a költészetoktatás szempontjából? Nagyon egyszerűen megfogalmazva annyit, hogy változott a versek témája, vagy legalábbis a vallásos-nem vallásos költemények aránya. Jelen tanulmány ezt a jelenséget járja jobban körül.

Először is vizsgáljuk meg azt, mik voltak a poétikaoktatás fő színterei a jezsuita iskolarendszerben! Két ilyen színtérről beszélhetünk, egyrészt a gimnázium ötödik, azaz poéta osztályáról, másrészt a repetensképzőről.⁵ Sok hasonlóság, de sok lényegi különbség is van a kettő között. A gimnázium fő feladata a tanulók latintudásának tökéletessé tétele volt, arra törekedtek, hogy a diákok kitűnően értsenek, beszéljenek és írjanak latinul, majd az ötödik osztályban verseljenek, a hatodikban pedig szónokoljanak. A poétikaképzéssel azt akarták elérni, hogy a tanuló bármiről tudjon verses formában írni, ha a szükség azt kívánja. Ilyen alkalom lehetett az iskolás évek alatt a főúr vagy a püspök látogatása, későbbiekben pedig a gratuláció kifejezése esküvő, keresztelő vagy kinevezés alkalmából, vagy részvétnyilvánítás halálesetkor. Poétaosztályos versgyűjtemény Kolozsvárról maradt ránk *Elegiae Poetarum 1766–1773*⁶ címmel, ráadásul nem is a gimnáziumból, hanem a nemesi konviktusban lakó poétaosztályos növendékektől. Ez a tény újabb adalékokat szolgáltat a nevelés színtereihez. A Convictus Nobilium a nemesi származású diákok

³ TARNAI Andor, *A laicizálódó egyházi értelmiség = A magyar irodalom története 1600–1772-ig*, szerk. KLANICZAY Tibor, Bp., Akadémiai, 1964, 551–559.

⁴ *Uo.*, 551.

⁵ A teljes képhez hozzátartozik, hogy a metrikai és egyéb verselési alapismereteket már a syntaxis évfolyamon elkezdték megismertetni a diákokkal. Vö. *Instructio privata...*, i. m., 166, 168.

⁶ *Elegiae Poetarum 1766–1773*, Kolozsvár, Akadémia Könyvtár, Msc. 525.

Az előzéklapon kézírással: „Ezt a könyvet Dr. Büchler Pál marosvásárhelyi főgimn. tudós tanára hozta napfényre a mvhlyi plébániai könyvtár rendezésekor, fel is dolgozta, mely munkálatra vonatkozó jegyzetei ezentúl a könyvtár mellékleteit képezik.

A könyv eredetileg a kolozsvári Jézustársasági akadémiaé volt. S miután „res clamat ad dominum”, menjen vissza, ahová való! – az erdélyi egyházmegyei kolozsvári (piarista) főgimnázium könyvtárának állományába...

Marosvásárhely, 1946. okt.

Jaross Béla
prelátus, apátfőesperes”

internátusa volt, ahol néhány szegény tanuló is lakhatott szolgálatért cserébe, vagy alapítvány támogatásával. A konviktusban külön disputációkat, ismétléseket tartottak a gimnazistáknak (illetve önképzőköröket az akadémistáknak).⁷ A poétaosztályos bentlakóknak minden bizonnyal költészettani ismétléseket tarthattak, vagy még jobban leszűkítve elégiáírás-gyakorlatokat, erről árulkodik a kézirat. Ez a szabályzat szerint az iskolában nem (vagy legalábbis nem mindenki számára) volt kötelező feladat, mivel kötött formában írni nehéz és sokak képességét meghaladja, és ezen az évfolyamon elsődleges cél a retorikai tanulmányok előkészítése. Nem kell erőltetni például verses levelek írását, ha diákok közül sokan nem képesek erre. A jobbak magánszorgalomból írhatnak egy-egy elégiát, amelyeknek tárgyát a professzor adja meg, illetve megszabja a vers főbb vonásait.⁸

A kolozsvári kézírásos versgyűjtemény 420 lapon hetvenhét költeményt tartalmaz, hetvenhét diáktól, és további két személyre és versére történik utalás a kötet indexében, de ezeket valamilyen oknál fogva kitépték. Magyar, székely, román és szász nemes és nem nemes tanulók munkái ezek, akik mindannyian a nemesi konviktusban laktak, és a poétaosztály növendékei voltak a gimnáziumban. Mindenki saját kezűleg írhatta be versét, valószínűleg jutalomképpen. Maga a kötet címlap nélküli, sok csonkítással és benne sok-sok hibával. Hét év terméke az 5397 distichon. Irodalmi értéke csak kevés versnek van, iskolások első próbálkozásai ezek, annál nagyobb a művelődés- és oktatástörténeti jelentőségük. Megmutatják, milyen feladataik voltak a poétáknak, betekintést engednek a nemesi konviktus működésébe, sok adatot szolgáltatnak a Kolozsvárra járó diákok nemzetiségi összetételéről, a nemesek–nem nemesek arányáról.

E 77 elégiából tizenegyről mondhatjuk el, hogy vallásos vers.⁹ Olvashatunk Heródes vérengzéséről a betlehemi kisdedek között. A poéta az istenek (Iuppiter,

---

⁷ VARGA Júlia, *A kolozsvári jezsuita gimnázium és akadémia hallgatósága 1641–1773 (1784)*, Bp., MTA Egyetemtörténeti Albizottsága, ELTE Levéltár, 2007, 35–38.

⁸ *Instructio privata...*, i. m., 224.

⁹ Michael VOJTERSICHTZ, *Elegia qua describitur res horrenda ab Herode in innocentes*, 39–43.

Stephanus APOR, *Elegia qua Poeta reprehendit vitia Iuvenum et hortatur ad virtutes Aloisianas*, 83–86.

Johannes TARTLER, *Elegia qua describitur Almae Dei Matris in Caelum assumptae triumphus Claudiopolitanus*, 201–207.

Josephus CSEREI, *Elegia sive elegia epistolaris qua Sanctus Stephanus antequam Gyulam Avanculum oppugnatum iret, et probata illi defectione a Religione et fidelitate ad saniora reducere laborat*, 222–227.

Franciscus SZACSVAI, *Eucharisticon Deo pro constituta peculiari titulo Beata Virgine Patrona Hungarorum*, 232–238.

Antonius MIHÁLIK, *Elegia qua Poeta interpretatur lacrimas B. V. M. esse indices doloris quem eadem Virgo concepit quod 3 Huni apicitate fideique deficiant*, 239–242.

Phoebus, Apollo) segítségével hívása után hűen meséli el a bibliai történetet, lefestve Heródes félelmét és dühét, a háromkirályok ajándékait, a menekülést és az anyák könnyeit. Olvashatunk néhány szentről/szenthez szólót. Magyar szentek közül Szent István királyról emlékeznek meg a konviktusban. A poéta első szentünk nevében írja levelét, aki hadat indított nagybátyja, Gyula ellen hűtlensége és vallási különbségeik miatt, és megpróbálja jobb belátásra bírni őt. Az epistola kezdetén és végén jól érződik az iskolában gyakorolt levélstílus.¹⁰ Megemlékeznek Szent Orsolya haláláról és Szent Elekről, ahogy búcsút vesz jegyesétől és elvonul a világtól. Szent János apostoltól a költő Jézus és Mária iránti szeretetet kér. Természetesen nem feledkeznek el a Szűzanyáról sem. Megverselik könnyeit, amelyeket azért ontott, mert a magyarok elpártoltak a jámborságtól; megköszönik neki, hogy mindig Magyarország és Erdély védelmezője volt; hálát adnak Istennek, amiért a Szűzanya megkapta a Magyarok Pátrónája címet. Az iskolás stílusú versek vallásosságuk ellenére többször mitológiával átitatottak. Kevésbé alkalomhoz kötöttek, inkább az érződik rajtuk, hogy olyan témát választottak a diákoknak, melyeket jól ismertek, hogy a tartalom már ne okozzon gondot, elég odafigyelni a kötött forma megalkotására. Ugyanakkor ezek a témák valószínűleg mélyebben meggyökereztek a tanulóknakban.

A poétikaoktatás másik színtere a repetensképző. Ennek lényege röviden: a jezsuiták felismerték a humanisztikus tárgyak nagy jelentőségét,¹¹ és arra is rámutattak, hogy ezen a téren a diákok nagy visszaesést mutatnak, ezért sajátos humanisz-

---

Casparus URBAN, *Elegia qua Poeta describit misericordiam F. N. M. Erga mortale genus*, 287–289.
Johannes SZOMBATFALVI, *Elegia qua Poeta a Sancto Joanne Charissimo Christi discipulo amorem Jesu et Mariae afflagittat*, 348–356.

Carolus HALMÁGYI, *Elegia qua Poeta describit mortem Sanctae Ursulae ab hunnis illatum...*, 381–384.

Antonius SZÁVA, *Elegia qua Sanctus Alexius sponsae valedicit mundumque deserit*, 385–389.

LadislauS SÁNDOR, *Elegia qua Poeta describit meditatatum scelus contra Regem Galliae Iánsenistas Hereticos persequentis*, 395–398.

Jopsephus LAMÁS, *Elegia in qua Poeta ostendit Ungariae et Transylvaniae tutelam fuisse semper Mariam*, 399–403.

¹⁰ A levélstílus jellegzetes: Litera per Stephanum missam tibi Gyula salutem / Attulit officii fida ministra mei / Officiosa tibi quo litera nostra veniret / Postulat alternum munus amoris amor. [...] Iamque mea (ignoras) quid in hac tibi litera charta / Nunciat, hoc tacita litera voce dabit. [...] Quid velit? Exspectas quidque optet epistola? [...] Sed cum longa suum iam quaerat epistola finem / Quod tibi constitutus dicere scribo. Vale.

¹¹ 1619-ben Trierben tartottak rendi gyűlést, ahol ezeket a megállapításokat tették. A repetensképzés kezdetéről, céljairól és a győri intézményről bővebben: SZABÓ Flóris, *A költészet tanításának elmélete és gyakorlata a jezsuiták győri tanárképzőjében (1742–1773)*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1980, 469–485.

tikus intézményeket alapítottak. Ennek célja az volt, hogy a növendékek még egyszer foglalkozzanak a humanae litterae-vel, a tiszta latin stílust elsajátítsák, és újra tanulmányozzák a görög nyelvet is. Mindezt azért, hogy a későbbiekben ők taníthassák a latint az ifjak számára, amiért a collegium repetentiumot tanárképzőnek is szokás nevezni.¹² Alapvető különbség a tanulók összetételében, hogy ide már csak rendtagok jártak, tehát a világi pályára készülőknek nem volt lehetőségük részt venni e képzésben.

A győri repetensek verseit ma 5 kötetben őrzik Pannonhalmán. 1750 és 1773 között jegyezték be a közel háromszáz elégiát és poémát. 180 személy írta a 22 év 269 versét. A poéták elég beszédes címeket adtak műveiknek, azok tulajdonképp tárgymegjelölések is. Ezek alapján alig húszról¹³ mondhatjuk, hogy vallásos költe-

---

¹² Vö. MÉSZÁROS, *Az iskolaügy története, i. m.*, 457–459; P. Csákány Imre S. J. *tanárképző oktatásai*, bev. s. a. r. GYENIS András, Bp., 1942; NÉMETH Ambrus, *A győri tudomány-akadémia története keletkezésétől 1785-ig*, I, Győr, 1897, 41–43.

¹³ Antonius JÁGER, *Elegia D. Emerici ad Maurum in S. Pannoniae Monte Benedictinum, qua se votum Castitatis emisisse refert in Ode B. V. Vesprimiensi* 118. E. 1, 38–42.

Franciscus WERNEGG, *Poemation Christo Domino gloriose resurgente*, Uo., 134–139.

Georgius GEISCHEKH, *Clementis XIII. pontificis Maximi, Lateranensis Ecclesiae Possessionem capientis XII. Novembr. 1758. Triumphalis Pompa*, 118. E. 19, 2r–6r.

Ignatius PLANCK, *Gladius Domini et Gedeonis, sive Inexpectatissima juxta, felicissima Schweidnitzky Expugnatio Kalendis Octobribus An 1761. per Ducem Gedeonem Laudon. Enthusiasmus*, Uo., 179r–183v.

Bernardinus JASZVITZ, *Gladius Domini et Gedeonis. Epicedion Panegyricum, Fortunatissimo et Fortissimo Duci Gedeoni Laudon ob Schweidnicium, Validissimum Sileziae propugnaculum inaudita felicitate, sine provia obsidione, trium horarum spacio, exiguo cum milite Kalendis Octobribus expugnatum...*, Uo., 184r–188r.

Emericus BAITHA, *Gladius Domini et Gedeonis... Spectaculum... Panegyrycon Novo Gedeoni...*, Uo., 188v–193v.

Franciscus Xaverius SCHLETTERER, *Panegyrycon Congregationi Cleri Gallicani seu episcoporum in Causa societatis mense Decembri jussu regio collectorum; et gravissimi iudicii quo societatis Institutum adversus Machinationes malevolorum tuiti sunt, ac praeclaram sententiam in favorem et commendationem ejusdem instituti coram Throno Regio, ipso anni hujus principio pronunciarunt*, Uo., 203v–208r.

Ferdinandus PICHLER, *Elegia qua Parnasso nostro Virginem Mater Praeses constituitur*, Uo., 275r–275v.

Ignatius NEÜMAYR, *Soteria D. Aloysio ob redditum nuper Romae Caestino Societatis nostrae Tyroni valetudinem*, 118. D. 12, 11v–14r.

Paulus CSODÓ, *Epinicion Polonis Arcem Cesto Kow Strennae defendentibus*, Uo., 49r–51v.

Josephus GAPP, *Triumphus religionis Christianae in chinna ob datam facultatem annuntiandi Evangelii*, Uo., 91v–93v.

Ignatius LAUFFENBACH, *Poemation de Lapide S. Francisci Seraphici*, Uo., 126v–129r.

Iosephus, TINKÓCZI *De D. Aloysio Sacrarum Virginum Apud Deum Advocato*, 120b A 9, 23–27.

Stephanus BARTA, *Elegia de inducendo Festo Sanctissimi Cordis Iesu*, Uo., 57–61.

mény lenne, és közülük is több megtévesztő. Például első látásra címében ugyan bibliai eseményre utal Ignatius Planck¹⁴ *Gladius Domini et Gedeonisa* 1762-ből,¹⁵ de ha tovább olvassuk, sokkal inkább egy allegorizáló alkalmi vers bontakozik ki belőle, a cím ugyanis így folytatódik: *sive Inexpectatissima iuxta, felicissima Schweidnitzii Expugnatio Kalendis Octobribus An. 1761. per Ducem Gedeonem Laudon. Enthusiasmus*¹⁶ – tehát: *Az Úr és Gedeon kardja, avagy Schweidnitz váratlan és szerencsés bevétele 1761. október elsején, Gedeon Laudon által. Győzelmi ének.* Egyrészt ismerjük az Ószövetségből¹⁷ Gedeon történetét: Gedeon az Úr angyalának felszólítására a kikönyörgött csodajelek után egy maroknyi csapattal, melyet harsonákkal, fáklyákkal és üres korsókkal szerelt fel, váratlan rajtaütéssel megfutamította a midianitákat. Másrészt adva van egy azonos keresztnévű, kortárs osztrák tábornok, Ernst Gideon von Laudon, aki a hétéves háborúban, 1761. október 1-jén gyors lerohanással bevette Schweidnitz¹⁸ erődjét. A kötet következő két verse is ezt a témát folytatja. Tehát sokkal inkább egy alkalmi győzelmi éneksokorról van szó, mintsem bibliai történetről, ahol az ószövetségi Gedeon még csak érintőlegesen sem kerül elő.

Stephanus BARTA, *Poema S. Franciscus Xaverius in Hodiernum diem Orbis Thaumaturgus*, Uo., 96–99.

Carolus KAPUVÁRY, *Desiderium Paradisi Videndi*, 120b A 3, 19r–20r.

Franciscus CSERMÁK, *Elegia de Moschea Quinq-ecclesiensi in Templum Catholicum versa*, Uo., 65v–67v.

Columb. PFEIFFER, *Elegia de incendio, in infula faurino adsita in festo praesentati Virginis exorto*, Uo., 67v–69v.

Josephus GROSSINGER, *Epicedium Sanctissimo Domino Papae Clementi XIII. Die 2da Februarii Anni 1769 defuncto*, Uo., 152v–153v.

Antonius KOVÁCS, *Propempticon EE. I. R. E. Cardinalibus ad electionem novi Pontificis proficiscen-tibus*, Uo., 154r–155r.

Josephus BALDT, *Actio Bachi in quadragesimam quod anno 1769 dies aliquot ex feriis sibi dicatus occupaverit*, Uo., 156v–157v.

Franciscus GROJER, *Defensio quadragesimae contra querelas Bacchi coram Jove*, Uo., 157v–159r.

¹⁴ A győri intézetnek az Osztrák-magyar Rendtartomány minden szegletéből voltak hallgatói: magyarok, osztrákok, horvátok, morvák, stb. A repetensek neveit az egységesség kedvéért latinos formában közlöm.

¹⁵ 1762. május 28.

¹⁶ 118 E 19 179r–183v; 184r–188r; 188v–193v.

¹⁷ Bír 6–7.

¹⁸ Ma Świdnica, Lengyelország. A hétéves háború egy osztrák sikerrel zárult csatája a schweidnitz. A versben prózai és különböző formájú, metrikájú részek követik egymást. Érdekessége, hogy a más költőktől átvett soroknál a margón megjelöli a poéta a szerzőt és művet, ahonnan a sor származik, pl. Vergilius *Aeneise* vagy Horatius ódái.

Barta István *Elegia de inducendo festo Sanctissimi Cordis Iesu*¹⁹ című verse az alkalmi költemény és az istenes vers határán mozog. Ha meghalljuk, hogy vers Jézus Szívéről, akkor leginkább egy ájtatos imádság juthat eszünkbe. De ezúttal a cím alkalomra megírt költeményre utal: *Elegia a Jézus legrszentségebb Szíve ünnep bevezetéséről*. A Jézus Szíve-hagyomány nyomai mindig is megtalálhatóak voltak az egyházban, számos középkori és 16–17. századi misztikustól olvashatunk ilyen részleteket. Az újkori Jézus Szíve-tisztelet azonban Eudes Szent János és Alacoque Szent Margit nevéhez köthető. Szent János korábbi misztikusok műveire támaszkodva írt kisofficiumot és miseszöveget Jézus Szívéről, melynek nyilvános használatát a püspök 1670-ben engedélyezte. Ennek nyomán sorra jöttek létre a Jézus Szíve társulatok. Széles körbe való elterjedését azonban az Alacoque Szent Margit által kapott kinyilatkoztatások biztosították, melyet a jezsuiták karoltak föl és kezdtek terjeszteni, mivel e rend tagjai voltak Margit lelki vezetői, és a jelenések üzenetei találtak pasztorációs szándékaikkal. A pápa hivatalosan 1765-ben engedélyezte a Jézus Szíve ünnepet.²⁰ Versünk 1766-ban született, és noha itt pontosabb dátum nem szerepel, a többi év gyakorlatából kiindulva tudhatjuk, hogy valamelyik tavaszi hónapban mondták el és/vagy másolták be a kötetbe. Tehát elég frissen reagált az eseményekre. (Ahogy az előző vers is.) A verset költői önértelmezéssel kezdi a szerző – és jó hosszan fejtegeti, hogy ő mennyire alkalmatlan ilyen téma megverselésére, majd szép lassan átvezeti egy imádsággá. A vers így felfogható alkalmi imádságnak is.

Természetesen van azért néhány olyan vers, mely tisztán vallásosnak mondható. Olvashatunk Szent Imréről, Krisztus feltámadásáról, Szent Alajosról, Xavéri Szent Ferencről, Szűz Máriáról vagy a paradicsom utáni vágyakozásról. A költemények egy kis csoportja friss egyházi híreket örökít meg: keresztényüldözés Kínában, a lengyelek megvédték Czestochowát, meghalt XIII. Kelemen. Ezek szintén inkább az alkalmi, mintsem az istenes-vers kategóriába tartoznak.

Arányaiban véve sokkal kevesebb istenes, vallásos verset találunk a repetenseknél, mint a konviktuslakó poétáknál. A tananyag és a tankönyvek ugyanazok voltak a két helyen, de míg a poétaosztályba javarészt világiak jártak, addig a repetensek már mind a rend kötelékébe tartoztak. Ebből nagyon úgy tűnik, hogy e változásokkal teli korban a jezsuita atyák a költészetet mint a hit közvetítőjét azok közt használták, akik nem maradtak a rend kötelékeiben, míg a sajátjaiknál már egészen más

---

¹⁹ 120b A 9 57–61.

²⁰ SZELESTEI N. László, *A magyarországi Jézus Szíve-tisztelet kezdeteiről = Historicus Societatis Jesu: Szilas László emlékkönyv*, szerk. MOLNÁR Antal, SZILÁGYI Csaba, ZOMBORI István, Bp., Metem, 2007, 245–255.

volt a cél. A rendtagokkal már nem ezen a szinten kellett a hitbéli ismereteket megismertetni, míg a világiak esetében ez inkább szerepet játszott. Bár az is lehet, hogy a konviktusban tartott ismétléseken kapott témák és a gimnáziumi feladatok sem teljesen egyeztek meg. Lehet, hogy a gimnáziumi költemények is inkább az új irányzatoknak akartak megfelelni. De ezekre a kérdésekre addig nem tudunk válaszolni, míg elő nem kerül valahonnan gimnáziumi jegyzet. Ha előkerül valaha...

Összegezve elmondható, hogy a 18. század közepén végbement változások érintették és részben átalakították a poétikaoktatást is, csökkent az istenes, vallásos versek száma, és inkább az alkalmi költemények domináltak. Ezzel a megváltozott társadalmi szükségleteket próbálták meg kielégíteni. Az iskolákban megnőtt a növendékek száma, akik azonban már nem feltétlenül papi/szerzetesi pályára készültek. Nekik inkább arra volt szükségük, hogy a püspök látogatására, az uralkodóház vagy földesúr családjának jelentős eseményeire – esküvőre, születésre, temetésre – költeménnyel tudjanak előállni. Jelen dolgozat arra a jelenségre próbálta meg felhívni a figyelmet, hogy ezek a társadalmi elvárások az iskolarendszerbe is beszűrődtek, és a poétikaoktatás szintjén is jól megfoghatóak.